

Anmälan mot Kriminalvården, anstalten Ystad, om påstådd kollektiv bestraffning

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 13 november 2007, klagade AA och flera andra intagna på avdelning BC i anstalten Ystad på att de, enligt deras uppfattning, hade blivit föremål för kollektiv bestraffning. Enligt anmälarna hade de blivit placerade i avskildhet och fått löneavdrag på grund av en brand i en mikrovågsugn. Branden uppstod då en intagen på en annan avdelning skulle tina upp en bulle.

Utredning

Muntliga uppgifter inhämtades från anstalten. Kriminalvården anmodades därefter att yttra sig över anmälan.

I remissvaret anförde Kriminalvården (Region Syd), genom regionchefen BB, bl.a. följande.

Avskildhetsplaceringen

Av anstaltens yttrande framgår att en brand uppstod i en mikrovågsugn på anstalten Ystads kvinnoavdelning avd. BC den 4 november 2007. På denna bostadsavdelning är sex intagna placerade. Med anledning av misstanke om att någon intagen medvetet saboterat mikrovågsgugnen placerades samtliga intagna på avd. BC i avskildhet enligt 50 § lagen om kriminalvård i anstalt (KvaL) i avvaktan på utredning. Förhör hölls nästföljande dag med samtliga intagna och efter avslutad utredning hävdades avskildhetsplaceringarna kl.13.45. I utredningen framkom inga uppgifter om att någon av de avskilda intagna skulle varit inblandad i incidenten varför rapporterna avskrevs och föranledde ingen vidare åtgärd.

Ersättningen

Anstalten har inte som AA m.fl. påstår gjort något löneavdrag. Enligt kriminalvårdschefen kunde inte anstalten erbjuda lämplig sysselsättning under den tid som avskildheten pågick och därför har AA m.fl. erhållit den ersättning som utgår då intagen inte kan sysselsättas.

Kriminalvården Region Syds bedömning

Avskildhetsplaceringen

Visserligen kan det antas – efter utförd utredning – att det i förevarande fall troligen inte rörde sig om ett planerat sabotage. Emellertid kan brand i en sluten institution få mycket allvarliga konsekvenser och enligt Region Syd var det därför helt korrekt att noga utreda omständigheterna kring branden i mikrovågsugnen. I detta fall kunde det inte uteslutas att det fanns planer på sabotage och att anstalten därför bedömde att det var skäl att placera AA m.fl. i avskildhet.

I ett beslut av JO den 16 maj 1997 (dnr 1793-1996) som rörde avskiljande av ett tiotal intagna på en avdelning gjorde Kriminalvårdsstyrelsen bedömningen att avskiljande kunde ske med stöd av 50 § KvaL. Beslutet om avskiljande av de intagna fattades sedan överfallsalarmet på avdelningen visat sig vara ur funktion. Anstalten bedömde händelsen som allvarlig eftersom den uppfattade att larmet förstörts genom sabotage. JO förklarade sig ansluta principiellt till vad Kriminalvårdsstyrelsen anfört angående de av anstalten vidtagna åtgärderna. Om omständigheten kan knytas till intagna på en viss avdelning med tio intagna kan således 50 § KvaL användas. Mera tveksamt är om bestämmelsen kan användas för att avskilja fler intagna.

Vidare framgår av Prop. 2006/07 127 att JO har uppmärksammat att den nuvarande lagstiftningen medför problem för Kriminalvården när det gäller att tillfälligt avskilja intagna när det är motiverat av ordnings- och säkerhetsskäl. (JO:s beslut 2004-09-23, dnr 2751-2003 och 2004-12-09, dnr 3628-2004). JO konstaterade i de båda fallen att det inte fanns någon möjlighet till avskiljande på det sätt som Kriminalvården gjort med den nuvarande utformningen av lagstiftningen. JO fann dock inte skäl att kritisera Kriminalvården, utan uppmärksammade i stället Kriminalvårds-kommittén på förhållandet. Den 1 april 2008 träder ny lagstiftning i kraft som innebär att om det är nödvändigt för att upprätthålla ordningen eller säkerheten i anstalt får intagna hållas tillfälligt avskilda från varandra. Tillämpningen av bestämmelsen förutsätter inte att den som avskiljs kan knytas till de omständigheter som ligger till grund för avskiljandebeslutet. Avskiljande kan också ske på grund av omständigheter som inte har samband med de intagna.

Omständigheterna sammantagna finner Kriminalvården Region Syd inte skäl att rikta någon kritik mot anstalten Ystad i denna del.

Ersättningen

Av 11 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om ersättning m.m. till intagna i anstalt och häkte, KVFS 2006:8, framgår bl.a. att vid inställd verksamhet på grund av brist på programverksamhet, arbetsledare, handledare skall till en intagen i anstalt ersättning utges med 0,0124 % av prisbasbeloppet per timme.

Anstalten Ystad har inte kunnat erbjuda AA m.fl. lämplig sysselsättning under den tid de var placerade i avskildhet och ersättning har utgått i enlighet med 11 § KVFS 2006:8. Inte heller i denna del finner Kriminalvården Region Syd anledning rikta kritik mot anstalten Ystad.

I anstaltens yttrande anfördes bl.a. följande.

Samtliga sex intagnas placering i avskildhet jml 50 § KvaL hävdades 2007-11-05 kl. 13.45 efter att utredning gjorts i ärendet. Samtliga rapporter i ärendet avskrevs senare då det inte framkom eller kunde påvisas någon uppgift om inblandning av någon av de sex avskilda kvinnorna.

De sex intagna som under tiden 2007-11-04 kl. 17.50 - 2007-11-05 kl. 13.45 varit placerade i avskildhet jml 50 § erhöll således ingen ersättning då de ej var i sysselsättning. Anstalten har inte som AA m.fl. påstår gjort något löneavdrag. Att de inblandade kvinnorna som varit i avskildhet erhållit mindre ersättning beror på att det inte utgick någon ersättning under avskildhetstiden.

AA och de andra anmälarna gavs tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Bedömning

Avskildhetsplaceringen

Av 50 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (kriminalvårdslagen) framgår att en intagen under utredning av förseelser som kan leda till varning eller senareläggning av villkorlig frigivning tillfälligt får hållas avskild från andra intagna i den utsträckning det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte skall äventyras. Åtgärden får inte bestå längre än fyra dygn.

Av förarbetena till 50 § kriminalvårdslagen framgår att bestämmelsen inte skall tillämpas i andra fall än där utredningstekniska skäl verkligen gör det nödvändigt att hålla den intagne i avskildhet (proposition 1975/76:165 s. 20). Så kan t.ex. vara fallet om sprängmedel eller narkotika har påträffats inom anstalten och det för utredningens skull är nödvändigt att hindra de intagna från att kommunicera med varandra (a.st.). Vidare bör omständigheterna peka i riktning mot viss eller vissa intagna (se JO 1980/81 s. 253 och JO:s beslut den 16 maj 1997, dnr 1794-1996).

Av utredningen framgår att en brand uppstod i en mikrovågsugn på anstalten Ystads kvinnoavdelning BC den 4 november 2007. Med anledning av misstanke om att någon intagen medvetet saboterat mikrovågsgugnen placerades samtliga intagna på avdelning BC i avskildhet enligt 50 § kriminalvårdslagen i avvaktan på utredning. Förhör hölls nästföljande dag med samtliga intagna och efter avslutad utredning hävdades avskildhetsplaceringarna kl.13.45. I utredningen framkom inga uppgifter om att någon av de avskilda intagna skulle ha varit inblandad i incidenten varför rapporterna avskrevs utan ytterligare åtgärder.

Med utgångspunkt från de omständigheter som förelåg vid tillfället får anstalten anses ha haft fog för misstankarna att någon av de sex intagna på avdelning BC medvetet hade saboterat mikrovågsugnen. Kriminalvården har emellertid inte redovisat varför det av utredningstekniska skäl var absolut nödvändigt att placera de intagna i avskildhet. Vad som har anförts i denna del om att det inte kunde uteslutas att det fanns planer på sabotage har snarare att göra med upprätthållandet av ordning och säkerhet. 50 § kriminalvårdslagen är inte avsedd att tillämpas i det syftet. Jag är väl medveten om att den lagstiftning som gällde t.o.m. den 31 mars 2008 medförde problem för Kriminalvården när det gällde att tillfälligt avskilja intagna av ordnings- och säkerhetsskäl. Jag finner inte tillräckliga skäl att i detta ärende rikta kritik mot anstalten på denna punkt utan nöjer mig med nu gjorda påpekanden.

Ersättningen

Av 10 § kriminalvårdslagen framgår att en intagen under arbetstid skall ges möjlighet till arbete, undervisning, utbildning, arbetsträning, särskilt anordnad verksamhet som syftar till att motverka brott eller missbruk eller någon annan lämplig sysselsättning som såvitt möjligt främjar utsikterna för honom att efter frigivningen inordna sig i samhället. Enligt 12 § kriminalvårdslagen är en intagen

skyldig att delta i den verksamhet och ha den sysselsättning i övrigt som anvisas honom eller henne.

Kriminalvården har med stöd av bestämmelser i 44 § kriminalvårdslagen och 38 § förordningen (1974:248) om kriminalvård i anstalt meddelat föreskrifter och allmänna råd om ersättning till intagna för utfört arbete (Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om ersättningar m.m. till intagna i anstalt och häkte, KVFS 2006:8). Enligt 11 § fjärde stycket i nämnda föreskrifter skall vid inställd verksamhet på grund av brist på programverksamhet, arbetsledare, vårdare, lärare, handledare eller annan personal samt vid driftavbrott ersättning till en intagen i anstalt utges med 0,0124 % av prisbasbeloppet per timme i stället för normalersättningen 0,0247 % av prisbasbeloppet per timme (2 §).

I 15-16 §§ i föreskrifterna finns bestämmelser om att ersättning i vissa fall inte skall utgå. Såvitt är av intresse i ärendet anges i de allmänna råden till 16 § att en intagen som är avskild från andra intagna skall erbjudas arbete, utbildning m.m. eller annan lämplig sysselsättning enligt 10 § kriminalvårdslagen. Om en intagen är avskild från andra intagna på grund av att denne uppträder våldsamt, är påverkad av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel eller dopningsmedel kan dock arbete, utbildning m.m. eller annan sysselsättning inte erbjudas om det bedöms att den intagne är oförmögen att utföra någon sysselsättning eller att sådan inte kan erbjudas av säkerhetsskäl. I dessa fall utges inte någon ersättning.

Kriminalvården har i remissvaret uppgett att de intagna på avdelning BC inte kunde erbjudas någon sysselsättning under avskildhetsplaceringarna och att ersättning därför utgick med ett lägre belopp. Av anstaltens yttrande till regionen synes emellertid framgå att de intagna inte fick någon ersättning alls för den tid under vilken avskildhetsplaceringarna pågick. Detta hade enligt min mening inte stöd i Kriminalvårdens föreskrifter. AA och de övriga var av utredningsskäl avskildhetsplacerade enligt 50 § kriminalvårdslagen och inte på grund av våldsamt uppträdande eller drogpåverkan. Att Kriminalvården inte kan erbjuda sysselsättning utgör inte något skäl till att inte utge ersättning. Med hänsyn till att ersättningsfrågan kan eller har kunnat bli föremål för, i första hand, omprövning inom Kriminalvården finner jag inte skäl att kommentera saken ytterligare.

Ärendet avslutas.